ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ
ՊՈԼԻՍ, ՊԱՊԸ—ԱԼԻ ՃԱՏՏԷՍԻ
Էպուսսուուտ (Էֆէնտի) փողոց թիւ 38

BUREAUX DU JOURNAL HAÏRENIK
Avenue de la Sublime-Porte rue Eboussuoud No. 38
CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐԱ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ
ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ համար	300 թիւ	75 ղրշ.	Մէճիտ.
» »	150 »	40 »	»
Գաւառներու	300 »	100 »	»
»	150 »	50 »	»
Օտար երկիր երկօրեայ	300 »	25 ֆրանք	
» » ամենօրեայ	300 »	30 »	
Ռուսիա	300 »	10 րուբլի	

(Միւս պայմանները տեսնել 4րդ երես)
Խմբագրութեան ուղղուած նամակ կամ այլ գրութիւն ետ չի դարձուիր։

درعليه ده باب عالی جاده سنده ابو السعود سوقاغی نومرو ۳۸
«هایرنیك» غزته سی اداره سنه

10 ՓԱՐԱ

ՊՕՅՔՕԹ
ԿԱՄ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Ոչ թէ համերաշխութեան զգացումը կը պակսի Հայ ժողովուրդին, ոչ, բայց ան, երբեմն, կարօտ է ուղղութեան մը, հրահանգի մը՝ գործնական արդիւնքի մը հասնելու համար։ Այսպէս է Ատանայի Հրկիզեալներուն պարագային մէջ։ Դրեթէ ամէն Հայ գաղութ խորին ցաւ մը, զայրոյթ մը իսկ՝ ապահովագրական ընկերութեանց բռնած ընթացքին համար, որուն մէջ կար հզօրի մը արհամարհանքը տկարի մը հանդէպ։ Օրէնքներով ու դեսպանական պաշտպանութիւններով ապահովեալ ընկերութիւններ, չոր ու ցամաք լեզուով կը յիշեցնէին խեղճերուն թէ՝ իրենք բարեգործական ընկերութիւններ չեն, ոպէս թէ զգացումն ամենէն էական դեր չկատարեր նոյն իսկ առեւտրական յանձնառութեան մը համար, որպէս թէ, մանաւանդ այս կարգի ընկերութիւնք, կրնային անպատասխան քմահաճոյքով ամբողջ ազգի մը ցաւակցութեան զգացումին արտայայտման ալ։

Առեւտուրը փոխանակութիւն մըն է ոչ թէ միայն նիւթականի, այլ նաեւ զգացումի, եւ այն մարդիկ կրնան մեծամեծ գործեր ընել, որոնք կուտան իրենց գործերուն մէջ պատշաճ յարգանք մը հանրային զգացումին ու կարծիքին։

Այս անմիտ զօրութիւնը սկսաւ գործել ընդդէմ ապահովագրական ընկերութեանց։ Ազգ. Վարչութեան մէկ որոշման համաձայն, Տնտեսական Խորհուրդը պիտի հրահանգէ բոլոր ազգային հաստատութիւններուն չապահովագրուիլ այն ընկերութեանց որոնք Ատանայի աղէտեալներուն մասին կը մնան անտարբեր եւ անտարբեր։ Ուրիշ խօսքով, Ազգ. ձեռնհաս իշխանութիւնք պօյքօթ կը հրատարակեն, իրենք, եւ կը հրաւիրեն բոլոր Տաճկաստանի ազգային իշխանութիւնները գործել ու պօյքոթել իրենց հետ համերաշխաբար։ Այս համերաշխութեան փորձն ամենայն եղեւցիկ գործն է զոր մեզ տրուած ըլլայ տեսնել ներկայ անիշխանութեան ժամանակներուն մէջ, եւ ամէն ոք, ի սրտէ, պիտի մաղթէ որ Տնտեսական Խորհրդոյ հրաւէրը փայլթեանկէն անսայթաքներ գտնէ ամէն տեղ, Պոլիս, եւ Պոլսէն ալ դուրս, ամէն գաւառ։

Պօյքօթը չունի իր մէջ եւ ոչ մէկ մոլորողական հանգամանք, եւ պէտք է որ այդ ապահովագրական ընկերութիւնք համոզուին որ անիկա եկաւ միայն այն պատճառով որ իրենք մերժեցին որդեգրել ո. եւ է. կարգադրութեան առաջարկ, անպէտ համարելով յայտնած ներշնչել։

Ամիս մը առաջ, երբ յօդուած գրելով, ցոյց տուինք թէ, ի մէջ այլոց, Իւնիօն կրնար կնքել Սանֆրանչիսկոյական կարգադրութիւն մը ազգային իշխանութեանց հետ։ Ինչպէս որ այն ատեն բացատրեցինք, ասիկա այն համաձայնութեան հետեւանքն է, որուն շնորհիւ, Սան-Ֆրանչիսկօյի քաղաքապետութիւնը տեսակ մը ապահովագրական մենաշնորհ սահմանեց ինպաստ ընկերութիւններուն, որոնք, ի փոխարէն, վճարեցին հրդեհին վնասներն, առանց գործը դատի ձգելու։ Այդ օրինակին վրայ, կ'առաջնէինք, Իւնիօն թող վճարէ Ատանայեցիներուն վնասներուն եւ թող Հայ ազգն ալ յանձնառու ըլլայ անոր միայն ապահովագրել տալ բոլոր Պոլսոյ եւ գաւառի ազգային կալուածները տարիներու որոշուելիք ընթացքի մը մէջ, իբր փոխարինութիւն իր ընելիք զոհողութեանց։

Այս կարգադրութեան գաղափարը մեղկուցար Գործի Աշխարհէն բայց այս օրերս միայն հասկցանք թէ ինչո՞ւ Իւնիօն չի յարեցաւ այս շատ գործնական, շատ պատուաբեր եւ շատ ընդունելի առաջարկին։ Տեղական թերթի մը նայելով, Սուլթան Համիտի օրով Ազգ. Վարչութիւնն արդէն գիրացուցած է եղեր որ ազգային հաստատութիւններն ու ուսուցիչներն ապահովագրուին Իւնիօնի կողմէ միայն։

Ինչ մենաշնորհ որ առեղծել կ'ուզէինք, իբր կարգադրութեան միջոց մը Կիլիկեցիներուն ի նպաստ, գոյութիւն ունի եղեր ասորինեան մը միմիայն այդ ընկերութեան օգտին համար։ Ազգ. Վարչութեան հրատարակած պօյքօթը նախ պիտի կայանայ ուրեմն ստիպողութիւն դարձած այդ մենաշնորհէն բարձմանը մէջ։ Ատոր պիտի հետեւին անձայնարար կողմէ Իւնիօնի հետ նոր ապահովագրութիւններ կնքելու մերժումները։ Եւ այս կերպով պիտի իրականանայ ազգային ընդհանուր համերաշխութիւն մը, Ատանայի հրկիզեալներուն շուրջը։ Մանաւանդ մեզի պէս փոքր ազգ մը պէտք ունի համերաշխութեան նման բարոյական ցուցերու, որպէս զի այսպիսի պարագաներու մէջ հաւաքականութեան ոյժովը փոքրերը կարենանք փրկել իրենց ալեւալի վիճակէն։

Հ. ՀԻԼՄԻ ՓԱՇԱՅԻ ԱՆԿՈՒՄԸ
ԵՒ
ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

Թանինի երէկ կը գրէր հետեւեալը․

Սխալ կարծիքներէն մէկն ալ այն է թէ իբրեւ թէ մեծամասնութիւնը (իմա Իթթիհատական կուսակցութիւնը) որոշում տուած է եղեր Ատանայի խնդրոյն վրայ հարցաքննում մը ուղղել Հ. Հիլմի փաշային, եւ իբրեւ թէ, ասիկա լսելուն վրայ, Հ. Հիլմի հրաժարական տուած է որպէսզի այս կերպով արգիլէ այդ խնդիրը Մեջլիսի ժողովին առջեւ գալէ։ Տարակոյս չկայ որ իր ազնուութենէն դրդուած այսպիսի ընթացք մը պիտի բռնէր Հ. Հիլմի, եթէ իրօք այսպիսի որոշում մը մէջտեղ գրանուէր, եւ ինքն ալ համոզուած ըլլար թէ իրեն համար մէկ վտանգաւոր որոշում մը ըլլալուն մասին․ բայց կը տեղեկանանք թէ Իթթիհատական կուսակցութիւնն այսպիսի հարցաքննում մը ընելու որոշում երբեք տուած չէ, այնքան ջանքերով վերահաստատուած բարի յարաբերութեանց խանգարման երբէք Իթթիհատական կուսակցութիւնը պիտի չի հաւանէր։

Արձանագրելով Հ. Ճահիտի այս յայտարարութիւնը, կ'ըսենք որ, ասիկա համաձայն է մեր ալ համոզումին, զոր յայտնեցինք Հայրենիքի 11/24 դեկտ. թիւին մէջ «Դժոխային կատակերգութիւն» վերնագրով։ Եւ կ'աւելցնենք հետեւեալը․

Եթէ հարցաքննումի խօսք եղած է, ասիկա չկրնար պատահած ըլլալ Իթթիհատականներու, այլ անոնցմէ մոլեռանդներու կողմէ, կառավարութիւնը, եւ դժոխային կատակերգութիւնը հոն է որ հայ մեբուսները գացեր անոնց ոտքը ինկեր են, ըսելով՝

—Եղբայրներ, Աստուծոյ սիրոյն ըլլայ, մի՛ հարցնէք թէ ինչո՞ւ հայերն ալ չկոտորուեցան․ եթէ մինչ ձեր այդ դիտաւորութեան վրայ, մենք ալ բոլոր կը հրաժարինք։

Հայոց ազգին համար ինչ վնաս կայ որ մեբուս մը ելլէ այդ պատանական հարցաքննումն ընէ։ Ընդհակառակն, ամէն շահերնիս կը պահանջէ որ այդ խնդիրը վերաքացուի ու եւ է առիթով մը։

Այս տողերը կը գրէինք տասն օր առաջ, եւ, այն ատեն ինչպէս այսօր, խորապէս համոզուած ենք որ քանի մը մեբուսներ, ըլլան թէ չըլլան յետադիմական, ասիկա էական չէ, գանգատ յայտնած են որ արդարութիւնը հարկ եղածին պէս չէ գործադրուած Կիլիկիոյ մէջ։ Անիրաւութեանց այս խնդիրն իրենք, մեր պետական մարդիկ, իրենց զիկզակաւոր քաղաքականութեամբը այնպիսի տղմուտ մը, այնպիսի ճահիճ մը դարձուցին ուր արդարութեան, եղբայրսիրութեան, հաւասարութեան բոլոր մեծ ու [illegible] շեփորահար հերոսներն այդ տղմուտին մէջը արգահատելի կերպով կը թաւալին, դուրս ելլելու կ'աշխատին, անբիծ, անարատ, առանց խօսուելու եւ մանաւանդ ու-

Ս. Պատրիարքն է եւ միայն այն եղաւ որովհետեւ Ազգին խնդիրը կը ներկայացնէր։ Նեղողները մեր հայ մեբուսները չեն, որոնք դէթ այս պարագային մէջ կրնային տեսակ մը արիութիւն ցոյց տալ։ Ին դէչ փորձանքն որ պիտի կրնար գալ գլխընուն, հրաժարելու հարկը պիտի ըլլար։ Պարտքի կատարման ըմբռնումը անոնց սրտին մէջ պէտք էր համնէր մինչեւ հոն։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ

Ս. Վրացեան, սոյն վերնագրով տեղական թերթի մը մէջ հրատարակուած յօդուածը կը վերջացնէ սա տողերով․

«Պատմական փորձի եւ հեռանկարի բնական գիտակցութիւնն այն կ'ըլլայ, որ Թուրքիան կազմող մեքենայական կապերով միացած զանազան ազգերը օրկանական միութիւն կազմեն։ Միայն այդպիսի ոչ-տարամերժ միութիւնը կը դարձնէ զայն ուժեղ, հարուստ եւ յառաջադէմ։ Իսկ այդ օրկանական միութիւնը ստեղծելու համար՝ հարկաւոր է ապարկայապար մտածել իրականութեան եւ բարեփոխութիւն տալ բոլոր ազգերու հոգեւոր-նիւթական պէտքերուն, համաձայնութիւն մը, որ յամենայն դէպս, Թիւրքիայի ներկայ կառավարութեան եւ իշխող կուսակցութեան բռնած քաղաքականութեամբ ձեռք չի բերուիր։»

Պ. Ս. Վրացեան, որ մեզ անծանօթ անձնաւորութիւն մըն է, կրնայ իրաւամբ սակերբերան կոչուիլ։

Եթէ իրեն կուսակիցներուն ալ նպատակն այն միութիւնն է զոր ինքը կը սահմանէ վերոգրեալ տողերուն մէջ, կը հարցնենք թէ ի՞նչպէս կրնան այդ միութիւնը իրագործել նեցուկին ընծայելով այն իշխող կուսակցութեան, որուն բռնած քաղաքականութեամբ, ինչպէս որ Պր. Ս. Վրացեան ինքն ալ կը յայտարարէ, այդ միութիւնը ստեղծող համաձայնութիւնը ձեռք չի բերուիր։

Եթէ չի բերուիր, ինչո՞ւ ուրեմն նեցուկ ընծայել այդ կուսակցութեան։

Եթէ Ասոմ ալ, այս կարգի խնդիրներու վրայ Պր. Ս. Վրացեանի պէս խորհելու ըլլար, մեր քննադատութիւնները նկատմամբ իր Եըլտըզի կոչումին մասնակցութեան, կը կարդացուէին դէթ պաշ արեամբ եւ չէին մեկնուէր այնպէս ինչպէս եղան։ Հ. Հիլմիի անկումը, եւ Կիլիկիոյ մէջ այժմ ցոյց տրուած քիչ մը աւելի արդարադատութիւնը կ'ապացուցանեն թէ Ս. Պատրիարքը սխալ մը չի գործեց Եըլտըզ չերթալով, այլ Ասոմ այդ սխալը գործեց հոն երթալով, եւ Ս. Պատրիարքին հեղինակութիւնն իր այս մեկուսութեան ամիսներուն միջոցին շատ աւելի կշռող կ'ըլլար, եթէ իր եւսին դրուած ըլլային ոչ թէ լոկ Հայրենիքի ու քանի մը ուրիշ թերթեր, այլ ամբողջ Հայ մամուլը, ամբողջ կուսակցութիւններն եւ ամբողջ Հայ մեբուսութիւնը բողոքարկու, բայց միաձայն արժանապատուութեամբ մը աղաղակով մը։ Բայց դժբախտաբար Տ. Եղիշէ Դուրեան «Հայոց Պատրիարքն» էր, ոչ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

ՀԱԳԳԸ ՓԱՇԱ
(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ)

Նոր նախարարապետը, Իպրահիմ Հագգը փաշա ծնած է Պոլիս արաբական 1279 թուականին, հետեւաբար այժմ 50 տարեկան է։

Նախնական դպրոցի մը մէջ իր ուսմունքը աւարտելէ ետքը, մտած է Պէշիքթաշի Րիւշտիէ վարժարանը ուրկէ վերջը հետեւած է Իտատիէի եւ Միւլքիէի վարժարաններու դասընթացքին։ Բաւ իր կարգին մէջ առաջին ըլլալով։

Հագգը փաշա գիտէ լաւ Թուրքերէն, Արաբերէն եւ Պարսկերէն լեզուները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսերէն։ Կը կարդայ եւ կը գրէ Անգլիերէն, Իտալերէն կը խօսի եւ քիչ մըն ալ Գերմաներէն գիտէ։

Հագգը փաշա բազմաթիւ գիրքեր հրատարակած է․ Միջազգային Իրաւունք, մէկ հատոր, Պատմութիւն Միջազգային իրաւանց, մէկ հատոր, Ընդհանուր Պատմութիւն, երեք հատոր․ Ուսումնասիրութիւն Վարչական իրաւանց, երկու հատոր, Իրաւունքի Նախնական Ուսումնասիրութիւն, մէկ հատոր․ Պատմութիւն Իսլամութեան, մէկ հատոր։

Նախ Արտաքին գործերու նախարարութեան թղթակցութեանց դիւանին մէջ պաշտօնի կոչուած է եւ յետոյ, Եըլտըզի պալատը թարգմանիչ անուանուած է։

Երկար տարիներ դասախօսած է իբրեւ օրէնսգէտ։

Հագգը փաշա վարած է նաեւ Առողջապահական Խորհրդի անդամակցութիւնը եւ Բ. Դրան մէջ իրաւագէտ խորհրդականի պաշտօնը։

Նոյնպէս եղած է բազմաթիւ իրաւարար Յանձնաժողովներու անդամ եւ շատ մը Յանձնաժողովներու մէջ Թուրքիան ներկայացուցած է։

1305ին Յունաստան եւ Իտալիա գացած է կարգ մը դիւանագիտական խնդիրներ ուսումնասիրելու համար։ 1306ին կրկին գացած է Իտալիա, եւ յաջորդ տարին, Շիկագոյի ցուցահանդէսին մասնակցած է իբրեւ Օսմանեան պատուիրակ։ 1310ին Սելանիկ գացած է Սերպիոյ Ալեքսանտր թագաւորը ընդունելու եւ Պոլիս առաջնորդելու համար։ 1311 ապրիլին Արեւելեան երկաթուղիներու բաժնեթուղթերը քննելու պաշտօն ունեցող Յանձնախմբին անդամակցած է եւ նոյն տարւոյն սեպտեմբերին Ռումէլիի նահանգներուն քննիչ անուանուած է։ 1312 յունիսին, երբ Եմեն կը գտնուէր, հրամանն առած է Կրետէ երթալու, ուր մնացած է երեք շաբաթ․ անկէ ղրկուած է Հաւրան, քննութեան մը համար։ Վերադարձին՝ Պուլկարիա գացած է դիւանագիտական պաշտօնով։ Մասնակցած է նաեւ անիշխանականներուն դէմ միջոցներ ձեռք առնելու համար Հռոմի մէջ գումարուած վեհաժողովին։

Սահմանադրութեան հռչակումէն ետքը, հանրային կրթութեան նախարար եղաւ, յետոյ, քանի մը ամիս ետքը, Ներքին գործերու նախարար, յետոյ կրկին հանրային կրթութեան նախարար եւ վերջապէս Հռոմի դեսպան, ուրկէ այժմ կը փոխադրուի հոս իբրեւ նախարարապետ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿ ԱՇԽԱՐՀ
ՃՈՒՌՆԱԼԻ ՊԱՇՏՕՆԷՈՒԹԻՒՆ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՄԷՋ

Ճուռնալճիութեան խնդիրը, որ կը կենար բողոքող երեք Մխիթարեան վարդապետներու եւ Սաքըզ-Աղաճի Պատրիարքարանի միջեւ, ստացաւ իր լուծումը։ Ազգ. Երեսփ. Ժողովին կողմէ ընտրուած երեք հոգի, Յովհ. էֆ. Խօրասանճեան, Յովհ. էֆ. Փարսատեան եւ Գրիգոր էֆ. Մինճեան, ներկայացան Գասը-գիւղի Մխիթարեան վարժարանն եւ յայտնեցին վարդապետներուն թէ Գոյումճեանի յատուկ ժողովոյն տուած բացատրութիւնը պաշտօնական հերքումն է իրենց եղած ամբաստանութեանց եւ անոնց յանձնեցին նոր պաշտօնական թուղթ մը այս մասին։ Վերոյիշեալ վարդապետները, հետեւաբար, պիտի վերադառնան ժողովին նիստերուն մասնակցիլ։

Խնդիրն, ուրեմն, փակուած է վերջնականապէս։ Բայց չենք վստահացներ թէ Ճուռնալճիութիւնը այս առաջին հարուածով այլ եւս մեռած է Պոլիս։ Ստուգեցինք, ընդհակառակն թէ, Վատիկան կազմակերպած է լրտեսութեան սպաս մը որ շատ աւելի գերազանց է Համիտեանէն։ Դուք դատեցէք։ Օր մը, Հայ-կաթոլիկ վարդապետ մը՝ իմացած ըլլալով որ Ղալաթիոյ եկեղեցին քահանայն պատարագ կը կատարէր, հետաքրքրութիւնը կ'ունենայ երթալ անկիւնը լսել այն նոր երաժշտութիւնը

վրայ եւ կը փութայ անմիջապէս առաջին կարգի յանդիմանութիւն մը ուղղել երաժշտասէր կղերականին որ կը մտնէր թէ Ղալաթիոյ մէկ Հայ եկեղեցին մտնելով կը սրբապղծէր բոլոր Կաթոլիկ եկեղեցին ի սփիւռս աշխարհի։

* * *

Գաղատիոյ Հայ-կաթոլիկներն ալ սկսած են, կ'ըսէր մեզ, մեր յատուկ թղթակիցը, ազգային զգացմամբ ոգեւորուիլ եւ հակառակ են Գոյումճեանի։ Այս լուրը փութաց հերքել Գաղատիոյ Հայ-կաթոլիկներուն վարչական ժողովը հաղորդագրութեամբ մը զոր անցեալ օր հրատարակեցինք։ Ստորագրողն էր Գ. Հ. Ազիզեան որ, ըստ մեր տեղեկութեանց Գոյումճեանի քրոջ ամուսինն է։ Մեր թղթակիցը կրնայ սխալած ըլլալ իր գնահատման եւ դատման մէջ, բայց ապահովաբար, Ազիզեան ալ իր ընտանեկան կապերովը շատ ազատ չկրնար խորհիլ խնդրոյն վրայ։ Մանաւանդ որ Գոյումճեան, այս ամառ Գաղատիա գտնուած ատեն, վայելած է իր քեռայրին ճոխ հիւրընկալութիւնը զով ագարակներու մէջ, ծառերու շուքին տակ, իրարու փոխադարձ հիացման զգացումի մը մէջ։ Կ'աւելցնեն թէ Գոյումճեան ինքն իր քեռայրին խորհուրդ տուած է տեսակ մը շարժում յառաջ բերել այն վճռին դէմ զոր Եգիպտոսի Հայերն արձակած են իր մասին։ Անգամ օր մը սխալելով ցաւ յայտնած էինք որ Գաղատիա չուզեր հետեւիլ Եգիպտոսի Ազգ. վարչութեան օրինակին։ Հիմա ապացոյցն ունինք որ Գ. Հ. Ազիզեան չներկայացներ ամբողջ Գաղատիան։ Ցոյց ունինք որ Գաղատիացիներն իրենց ճշմարիտ զգացումը կը յայտնեն առանց Գ. Հ. Ազիզեանի միջամտութեան, որ ընտանեկան ազդեցութեան տակ կը խօսի։

ՈՃԻՐ ՄԸ

Շաբաթ օր Բ. Դրան մէջ, սենեկապետ Հասան իր մէկ ընկերը դանակով կը զարնէ որովհետեւ այս վերջինն ըսեր է «օղլան, դուն ասոր կը խօսիս կոր»։ Զարնուողը կը յաջողի ձերբակալուիլ տալ զայն, բայց ինքն ալ հիւանդանոց փոխադրուելէն ետք կը մեռնի վէրքին խորութենէն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՌԵԺԻՄԸ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ատեան.—Ապահովագրական ընկերութիւնք

Ֆրանս. Խորհրդարանին 23 դեկտ.ի նիստին մէջ, արտաքին գործոց նախարարութեան ելմտացոյցին վիճաբանութեանը սկսելէ առաջ, բազմաթիւ երեսփոխաններ ընդդիմացին արտաքին գործոց նախարարը իրենց ուղղած հարցումներուն։ Ասոնցմէ՝ առաջ կը բերենք, նախ՝ միապետական երեսփոխան Պ. Տընի Քօշէնի արտասանած ճառին նշելեալ մասերը, մեզի հետ ունեցած անոնց սերտ վերաբերութեանը համար, եւ առ ի տեղեկութիւն միայն։

Պ. Տընի Քօշէն, խօսելէ ետք արտաքին քաղաքականութեան զանազան հարցերուն եւ մասնաւորապէս Պոսնա-Հերսեկի կցման եւ Կրետէի վրայ, այս վերջնոյն առթիւ կը հարցնէ․

«Ինչո՞ւ խնդիրը աւելի առաջ չտարուեցաւ․ որովհետեւ, մէկ կողմէ, կար շատ յարգելի երկիր մը՝ Թուրքիան՝ որուն չէր ուզուեր ցաւ պատճառել։ Անշուշտ, ամէնքս ալ ծափահարեցինք այն շարժումը որ Թուրքիան ազատեց Ապտիւլ Համիտի սոսկալի ռէժիմէն, բայց վերջապէս տեղը չէ՞ր որ, այն խիստ մեծ հեղինակութեամբ զոր կ'ունենայիք երբ այնչափ մեծ ու բազմաթիւ պետութիւններու անունով կը խօսէիք, տեղը չէ՞ր որ Թուրքիոյ ներկայացնէիք փաստեր որոնք զայն համոզելու կարողութիւնն ունենային։

«․․․Անոնք (Թուրքերը) կը ներկայացնեն կառավարութիւն մը եւ երկիր մը որուն կարելի է իմաստութեան խորհուրդներ տալ, որմով կարելի է չանհոգացուիլ, պայմանաւ որ ան դուրս չելլէ բանավարութեան ինչպէս

«Ի՞նչ պէտք է խորհուրդ տալ անոնց։ Կը կարծե՞ն անոնք թէ օսմանեան կայսրութեան մէջ, զոր աշխարհակալած են, կրնան Ֆրանսականին նման կեդրոնացում մը, Ֆրանսականին նման հաւասարութիւն մը կազմակերպել, եւ ըսել «Բոլոր քաղաքացիները հաւասար են․ բոլորն ալ պարտին նոյն տուրքերը վճարել եւ նոյն օրէնքներուն հպատակիլ»։ Կը կարծե՞ն թէ այս տեսակ ռէժիմ մը կրնան հաստատել։ Նախ, ատիկա փափաքելի՞ է, եւ արդեօք մի՞թէ է միակ կարելի ձեւը քաղաքակրթութեան։ Չեմ կարծեր։

«Կը տեսնեմ ուրիշ երկիրներ ուր կեդրոնացումը գոյութիւն չունի, ինչպէս Ռուսիան։ Տարակոյս չկայ թէ Ֆինլանտացիները, Բալթիացիները կը պահեն իրենց յատուկ յատկանիշները եւ թէ այդ մեծ կայսրութեան շահն է որ կը ստիպէ որոշ ինքնավարութիւն մը թողուլ անոնց։ Նոյնպէս, Անգլիոյ մէջ, կը թուի թէ եթէ աւելի ինքնավարութիւն տրուէր Իրլանտայի, այդ մեծ երկիրն այսօր նուազ դժուարութիւններ պիտի ունենար։

«Չեմ կարծեր թէ քաջալերել պէտք է Թուրքերուն կեդրոնացումի երազը։ Անոնց մէջտեղը կ'ապրին կարգ մը ընդունակութիւններ, ազգութիւններ, որոնց սովորութիւններուն եւ մինչեւ իսկ կրօնքին պէտք է որ Եւրոպա յարգանք տածէ, այսինքն Հայեր, Ալպանիացիներ եւ վերջապէս Սուրիացիներ որոնք ուղղակի Ֆրանսայի պաշտպանութեան տակ են։

«Բայց Ֆրանսա ինչպէ՞ս կրնայ միջամտել։—Մէկ կողմէ, Թուրքիոյ կեդրոնական կառավարութեան տրուած խորհուրդներով եւ միւս կողմէ, գործադրելով իր պաշտպանութեան իրաւունքը՝ յանուն դաշնագիրներու, դիտողութիւններ ներկայացնելով Թուրք կառավարութեան երբոր պէտք ըլլայ։

«Եւ, օրինակի համար, այս միջոցին, տեղի չի կա՞յ Հայոց վերաբերութեամբ դիտողութիւններ ներկայացնելու։ Անկասկած, Թուրք կառավարութիւնը որ հակառակ Ապտ-իւլ-Համիտի գարշելի բռնակալութեան եւ անոր խժդժութեանց ատեն մեծ յանդուգն գործուած ոճիրներուն դէմ, չըրաւ ինչ որ կրնար կը պատուէր։ Անգլիական կապոյտ գիրքերուն պարունակած տեղեկագիրներուն մէջ կը տեսնեմ՝ որ Հայերը սպառնու-

թեամբ վերադարձած էին ամէն կողմէ, մինչեւ իսկ Ռուսիոյէն՝ ուր ջարդերը փախցուցած էին զիրենք, և Մուշի մէջ, 1895ի կոտորածին կողմած գիւղացիները անմնացած էր բնակչութիւնը, որոնք այդ մահերը պատճառողներն էին, և Հայերուն՝ ոչինչ անոնց վրայ կուլային: Անոնց հաւատացնել տուած էին թէ խաղաղութիւնը պիտի վերադառնայ, երբ, յանկարծ, վրայ հասան Սասունի անհեթեթ ջարդերը: Ի՛նչ ըրաւ Թուրք կառավարութիւնը: Այս ջարդերուն հեղինակներէն ո՛չ մէկը լրջօրէն պատժուեցաւ կամ նոյնիսկ դատավարութեան ենթակայ եղաւ: Այո՛, անոնցմէ դիւրակատարներէն հետապնդեցին ու դատապարտեցին, բայց զինուորական հրամանատար Բէմպի փաշա՛ միայն երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, և յետոյ որ անկէ ի վեր ուրիշ հրամանատարութեան պաշտօն մը ստացած է: Գալով վալի Ճէվատի՛ միայն պաշտօնէ զրկուեցաւ պարզապէս:

«Կը կարծեմ թէ պէտք է ըսել եր՝ որովհետեւ օսմ. կառավարութիւնը աւելի խիստ զսպում մը ի գործ դնէ:

«Սրտաճմլիկ մանրամասնութիւններ խմացայ: Տեսայ յուսահատութիւնը այն Սասունցին, որ զրկեց ամբողջ երկիրը: Ամէն կողմ դիակներ կ'երեւային: Այնտեղ կ'ապրէր ամբողջ ժողովուրդ մը վաճառական, խեղճի ու չար քաղաքականի: Անոր բնակիչներէն ոմանք ապահովութիւններ կնքած էին՝ նոյնիսկ Ֆրանսայի մէջ, և այսօր ոչ ոք հաստատած կ'ընէ անոնց, որովհետեւ երկրին կործանումը համարակից ալէս մը կը նկատուի, մինչ որ իրենց թշուառութիւնէն զատ՝ իրենց դատը կորսնցնելու ցաւն ալ ունին: Սասունցիք, առանց այն անսակ բաներ են ողորմելի մը կառավարութիւնը զբաղեցնելու էր, որովհետեւ Պերլինի դաշնագիրը մեզ կ'ստիպէ այս մարդիկը պաշտպանել:

«Գիտէ թէ Հայոց Պատրիարքը՝ Դուրեան, իր հրաժարականը տուած է և օսմանեան կառավարութեան հետ վէճի մէջ է: Կը յուսամ որ պիտի ուղէք իր կողմը բռնել և Բ. Դրան մօտ նեցուկ կանգնիլ Հայոց պահանջումներուն:

«Այս գէտքը կը յիշեմ— և կան ուրիշ շատեր —ցոյց տալու համար թէ Թուրքիոյ ապագան, այնպէս ինչպէս ես զայն կ'ըմբռնեմ, կիսատ փոփոխութենէ մը կախուած չէ, ինչ որ անցեալին մէջ գոյութիւն ունէր՝ պէտք է արմատական փոփոխում մը կրէ: Բաւական չէ որ կառավարութիւնը ազատական ըլլայ՝ բանակը ըլլալու տեղ, և պարկեշտ՝ փախուստ կաշառակերի: Պէտք է իրեն խորհուրդ տալ որ յարգէ մանաւանդ ազգութեանց իրաւունքները և միակ օրէնք մը և բազմաձայն կեդրոնացում մը գտնել անոնց վրայ, սխալ ճամբայ բռնած պիտի ըլլայ: Եւ մենք թեւարած պիտի ըլլանք մեր պարտականութեան՝ մէջ եթէ չըլլայինք, այն չափով որով զբաղելու պարտական ենք, առանց կամ նուազ մեր պաշտպանութեան տակ դրուած քրիստոնեայ ազգութեանց շահերով:

«Այս պաշտպանութիւնը, այս քաղաքականութիւնը հիմա աւելի դժուար եղած է յարգել տալ, գիտեմ, որովհետեւ Սրեւելքի մէջ «ազգութիւն» բառը կրօնք ըսել է, և այն կրօնքը որ յանձնուած էր Ֆրանսայի պաշտպանութեան՝ Կաթոլիկ կրօնքն էր: Ունէինք, և մինչ ունինք, Արեւելքի բոլոր կաթոլիկ քրիստոնէից պաշտպանութիւնը: Ճիշդ է թէ մեր ներքին քաղաքականութիւնը որոշ չափով մը կը կնճռոտէ այդ երկիրներուն մէջ մեր պարտականութեան ու մեր դերին կատարումը...»:

Այստեղ, Պ. Տրնի Փօշեն յիշեց եսէ Սուրիոյ ճանճոցեալ Ֆրանսացի եպիսկոպոսին տեղ ուրիշ Ֆրանսացի եպիսկոպոսի մը անուանումին համար իր զըսած դժուարութիւնները եւ այս առթիւ սա՛ նշանակալից խօսքերն ալ ըսելէ ետք, «Բայց քրիստոնէութիւն մըն ալ կայ, և դուք, որքան ալ աշխարհական ըլլաք, պարտական էք հաշուեհարդութեան մտնել և յարաբերութիւններ մշակել այդ քրիստոնէութեան հետ, որովհետեւ անիկա ուժ մըն է որուն հետ չէք կրնար չգործել...», կ'եզրակացնէ իր ճառը հետեւեալ կերպով.

«Եթէ իրար լսած (պաշտպան պետութիւնները), իրար աւելի յաճախ տեսած և իրարու լսած ըլլայինք «Բանի որ միասին կը քալենք՝ պէտք է աւելի լաւ մը ձեռք միանանք», կը կարծեմ թէ պիտի յաջողէինք:

«Բայց ի՛նչ լսել ձեռք բերել: Պէտք չունինք ոչ մէկ չահախնդիր — կամ դէմ ասոր կերպով չահախնդիր — նպաստակ հետապնդելու, բայց պէտք մենք ձեռք բերել զէթ մէկ մասը այն արդիւնքներուն զորս կը յիշէի քիչ առաջ, մանաւանդ պաշտպանութիւնը կիսական ժողովուրդին այն քաղ արդարացի և յարգելի փափաքներուն, և պաշտպանութիւն այն Հայերուն որոնք զոհ վասնակ մէջ են՝ երբ ո՛չ պէտք չէին ըլլալ:

«Աձա՛ թէ ինչ կ'ուզէի որ ըսէինք:

կ'ուզէի նոյնպէս որ, Արեւելքի մէջ բարձրագոյն խօսիլ կարենալու համար՝ պահպանէինք մեր վարկն ու իրաւունքները և բազմաթիւ դաշնագիրներով հաստատուած մեր քաղաքական սեփականութիւնները:

«Ահաւասիկ, պարոն նախարար, ինչ որ կ'առաջարկէի ձեզ ըսել քանի մը բառով...»

Մօտակայ թիւով մը պիտի տանք նոյնպէս Պ. Ֆրանսիս տը Բրէսանսէի հարցապնդումին եւ Արտաքին գործոց նախարար Պ. Պիշօնի պատասխանին մեզ շահագրգռող մասերը:

ՄԻՇՏ ԴԷՊԻ ԱՌԱՋ

Նէշի Թանինի մէջ Հիւսէյին Ճահիտ պէյ այս խորագիրին տակ խմբագրական մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ Յուլիս 10ի յեղափոխութենէն անմիջապէս ետք նոր և երիտասարդ նախարարներու գործի գլուխը չանցնիլուն պատճառը այն էր որ, հին բէժիմէն մնացած թիւրիմացութեան մը հետեւանքով կը կարծուէր թէ նախարարները հասարակ մանկամացուներէն տարբեր մարդեր են. թէ Յուլիս 10ի յեղափոխութիւնը լո՛կ քաղաքական յեղափոխութիւն մըն էր և մտային յեղափոխութիւնն էր որ պիտի յաջորդէր անոր, թէ Սահմանադրութեան սկիզբէն ի վեր հին և ատաղձակառոյց նախարարներու կը յաջորդէին երիտասարդ նախարարներ, ինչ որ մտային յեղափոխութեան մէկ նշանն է: Յօդուածագիրը հետեւեալ կերպով կը վերջացնէ իր յօդուածը.

«Ճամփա պէյ, որ sur-խլ- մուլիմիյեի մէջ անտեսագիտութիւն դասաւանդէր արգիլուեցաւ՝ խօսելուն համար այն զրկանքներուն վրայ, որոնք կը կատարուէին տասանորդի տուրքի հաւաքումին առեն և ստիպուեցաւ առանձին Սերանիկի մէջ մասնաւոր դպրոցի մը անօրէնութեան պաշտօնին, երբ Դահլիճին մէջ մտաւ իբր ելեմտական նախարար, նորութեան ու հնութեան իրարու բաղխումին առեն՝ իմաստութեան յաղթանակը. կրնայ նըկատուիլ այդ՝ նախապաշարումներու դէմ: Նոր ելեմտական նախարարին շատ բունաշխական յաջողութիւնները, որոնք ամէնէն չարակամ աչքերու ալ զարկին, օսմ. երկիրներուն ամէն կողմը տաք վերաբերումի զգացում մը արթնցուցին արդի վարչութեան և Սահմանադրութեան հաստատիչներուն դէմ: Որովհետեւ գործնականապէս կը հաստատուէր որ, գործերը ի՛նչ կերպով կարգի պիտի մտնեն՝ երբ կառավարութիւնը հինաբուռն ձեռքէն ազատի և նորերը գործի գլուխ անցնին:

Ճամփա պէյի յաջողութիւնը ճամբայ թեան գործին համար: Ամէնէն աչքառուները սկսան մէկիկ մէկիկ իյնալ և անոնց տեղերը նորեր գրաւեցին: Կը տեսնուի թէ՝ երկիրին քաղաքականութիւնը դէպ ի կատարելութեան նպատակակէտը կը ձգտի և լուրն դոհացուցիչ կէտը սա է որ, ան կը քալէ ի՛նչ ըրածը ի՛նչ ուզածը գիտնալով և կանոնաւոր ծրագիրի մը համեմատ: Ամէն նախարար պաշտօնէ քաշուելէն ետք նոր մը եկած է իրեն տեղ, այս կերպով հաստատակաց կարծիքը գործով կը տեսնէ նորերու նախաձեռնութիւնը հիներու վրայ և կը հաստատ թէ խեղդող միտքով և խիղճով նոր չեղողներէն, ուստի կը հաւանի ու կը քաջալերէ այս կատարելութիւնը:

Այն հրաժարականը, զոր Հիլմի փաշա տուաւ իր առաջնական վեճակին պատճառով, ասիթ մը պիտի ըլլայ նոր քայլի մըն ալ նետուելուն այս քալուածքին մէջ: Ասոր համար այն վիճակը, որ տեղ եկաւ Հիլմի փաշային հրաժարումին հետեւանքով, պէտք չէ տագնապ կոչել, այլ աւելի՝ բարեկարգութեան ապացոյց մը եղող ուրիշ բարգաւաճութիւն մը գտնելու է: Թէեւ կարելի չէ ցաւ չյայտնել Հիլմի փաշայի գործէ քաշուելուն, անոր համար որ, անիկա դժուար ժամանակներու մէջ կրցաւ ծառայութիւններ ընել, սակայն անտարակոյս, հայրենասէրները այս հրաժարականը պիտի համարեն գոհացուցիչ ընթացք մը, որովհետեւ անիկա բաւին բուն նշանակութիւնով տագնապ մը չէ որ առաջ բերաւ, այլ անիկա վերջացաւ մեր Սահմանադրութիւնը զօրացնելիք կերպով մը:

ԼԵԶՈՒԻ ԽՆԴԻՐԸ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Կարեւոր խնդիր է քննվում Պետական Դումայում, մի խնդիր, որ առանձին նշանակութիւն ունի նաեւ մեր երկրին համար:

Դա լեզուի խնդիրն է դատավարութեան մէջ:

Դատավարութիւնը սուր վէճերի են բռնվել:

Պետական լայն աշխարհահայեացք ունեցող անձերը ապացուցանում են, որ նպատակայարմար կը լինի, տեղական դատավարութիւնը կատարել այն լեզուով, որը ազգաբնակութեան մեծ

մասի լեզուն է և այդպիսով ապահովել արդարադատութիւնը:

Աջակողմեան հին ազգասէրները հակառակ են այդպիսի մի քայլը վտանգաւոր պետութեան համար, քաղաքային հանգամանք պետական ամբողջութեան համար, հարուած պետական ուսու լեզուի տիրապետութեան և տարածման գործին:

Վէճերը ընդունել են հայհոյանքներ, անձնական ընդհարումներ, վիրաւորանքների բնաւորութիւն:

Արդարադատութեան կենտրոնացումը, ճշմարտութեան երաշխաւորումը և իրաւունքի ամուր ապահովութիւնը, որոնք կազմում են պետական ամէնէ կարեւոր պայմաններէն մէկը, չեն դարձել հրամայողական անհրաժեշտութիւններ այն մարդկանց գիտակցութեան համար, որոնք իրանց կոչված են զգում պաշտպանել պետութեան հեղինակութիւնը:

Մեզ համար, Կովկասի զանազան ազգութիւնների համար, օտարոտի, ծիծաղելի և ցաւալի է լսել, որ եթէ դատավարութիւնը կատարվի այս ու այն շրջանում տեղական լեզուով, դըրանով կը վտանգվի ռուս պետութիւնը:

Դա անհեթեթութիւն է:

Միթէ այն պատճառով, որ ներկայումս մեր գիւղերում չինական դատավարական ատեաններում գործ է ածվում տեղական լեզուն, առաջանում է որ և է խախտում պետութեան ամբողջութեան և հեղինակութեան վերաբերմամբ:

Միթէ այն պատճառով, որ դատավոր ժողովուրդը հասկանում է դատարանի և տալիս է նրան բացատրութիւններ իրան մայրենի լեզուով, արդեօք արդարադատութիւնը չէ՞ շահվում:

Եւ միթէ պետութիւնը և պետական գաղափարը աւելի լաւ պաշտպանված կը լինէին, եթէ դատավարութիւնը կատարված լինէր այնպէս, որ դատարանին ներկայացած անձերը միմեանց չը հասկանային և դժուարացած լինէր ճշմարտութեան յայտնագործումը:

Արդարութեան կատարեալ ապահովութիւնը խոշոր և էական պետական պարտաւորութիւն է, և չհասկանալ նրա նշանակութիւնը՝ ապացոյց է պետական գործողների անհասութեան:

Պետական լեզուի գիտենալը բարոյական պարտաւորութիւն է. նա նոյն իսկ գործնական անհրաժեշտութիւն է: Եւ զանազան միջոցներ պէտք է ծառայեն պետական լեզուի տարածմանը. բայց արդարադատութեան շահերի ապահովութիւնը այնքան խոշոր և հիմնական մի կէտ է, որ նրան չը պէտք է զոհել և վտանգել լեզուի տարածման և պետութեան կեդրոնացմանը, այլ բարոյական հեղինակութիւնը պահանջ են զնում, որ երկրի մէջ արդարադատութիւնը երաշխաւորված լինի լիովին:

Եւ եթէ դրա համար կարեւոր է տեղական լեզուի գործածութիւնը, նա պէտք է առանց մտքի առանց ուրիշ միտումների:

(Մշակ)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ահաւասիկ այն երկու հեռագիրները զորս Հագքը պէյ Համէն ուղղեց Սուլթանին և տրտաքին գործոց նախարարին:

«Կը փութամ Ձերդ Կայս. Վեհափառութեան մատուցանել հաւատարմական ու երախտագիտական զգացմանցս հաւաստիքը՝ այն վստահութեան համար զոր կը բարեհաճիք ինծ յայտնել: Ձեր Վեհափառութեան փափաքին համաձայն, կ'ընդունիմ Եպարքոսութեան պաշտօնը և երկշաբթի ճամբայ պիտի ելլեմ»:

Արտաքին գործոց նախարարին ուղղուած հեռագիրն ալ հետեւեալն է.

«Ձեզ գիտեր ի՛նչպէս յայտնել երախտագիտութիւնս Խորհրդարանին համակրութեանը համար: Շնորհակալ եմ ազգէն՝ իմ մասիս ունեցած զգացումներուն: Երկուշաբթի պաշտօնապէս Իտալիոյ թագաւորին ու թագուհիին կողմէ պիտի ընդունուիմ հրաժեշտի այցելութիւն մատուցանելու համար: Դշ. օրը ճամբայ պիտի ելլեմ»:

—Ինչպէս կ'երեւայ վերոգրեալ հեռագիրներէն, Հագքը պէյ յառաջիկայ շաբաթ օր Կ. Պոլիս պիտի ժամանէ, բայց յայտնի չէ թէ ո՛ր ճամբով, կարելի է Պրինտիզիէն չգանուի նաւով և կամ Վիեննայի ճամբով դէպ Սրեւելեան Ճեպընթացով:

— Հագքը պէյի Եպարքոսութեան շնորհող Կայս. Ֆերմանը միանգամայն Վէզիրութեան աստիճանի բարձրացած ըլլալը պիտի ծանուցանէ:

—Հագքը պէյի Կ. Պոլիս գալուն ճամբու ծախսերին համար՝ երեք հարիւր ոսկիի հեռագրական փոխանորդագիր ղրկուեցաւ Իտալական նախարարութեան կողմէ:

—Լոնտոնի օսմ. դեսպան Թէվֆիք փաշա մերժեր է որ և է պաշտօն նոր Դահլիճին մէջ:

—Օ. Լ. Մ. ու Ց. կուսակցութիւնը նոր գումարում մըն ալ ունեցաւ, ներկայ էին նաև Ճավիտ ու Թալէաթ պէյերը: Կուսակցութեան նախագահը՝ Խալիլ պէյ, նիստէն ետք երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թալէաթ պէյի հետ:

—Ջափաւոր ազատական կուսակցութեան անցեալ օրուան գումարումին մէջ, որուն 28 երեսփոխաններ կը մասնակցէին, զլխաւորապէս նկատառութեան առնուեցան քաղաքական կացութիւնը և նոր Դահլիճին հանդէպ չափաւոր ազատական կուսակցութեան հետեւելիք ընթացքը: Երեք ժամ խորհրդակցելէ ետք կուսակցութիւնը առանց վստահութիւն յայտնել Հագքը պէյի Միանգամայն որոշուեցաւ եպարքոսութեան համար Ծերակոյտի նախագահ Սաիտ փաշան կամ Լոնտոնի օսմ. դեսպան Թէվֆիք փաշան իրեն ընտրելի ունենալ երբ Հագքը պէյ չընդունի Եպարքոսութեան պաշտօնը:

—Կայսերական իրատ Սալաէտտինի ու Մէճիտ էֆ. ները ուրբաթ օրը Հիւսէյին Հիլմի փաշայի բնակարանը գացին, բայց բացակայ ըլլալով իրենց այցետոմսերը թողուցին:

Տէյլի Նիւզ Հիւսէյին Հիլմի փաշայի հրաժարելուն վրայ խօսելով կ'ըսէ.— «Թուրքիոյ մէջ անգլիական քաղաքականութիւնը տակաւին չգիտցաւ յարմարիլ նոր ռէժիմին: Այն ճնշումը զոր Անգլիա գործեց Հիլմի փաշայի վրայ Թուրքիան զրկեց լաւ ծառայէ մը և մեծ առաճնութիւն առաջ բերաւ: Երիտասարդ-Թուրքերը չհամարձակելով դիմադրել Անգլիոյ՝ Լինչի մենաշնորհը մերժելով, բողոքեցին, պատասխանատու նախարարը տապալելով: Անգլիա շատ սուղ գնեց իր դիւանագիտական յաղթանակը: Եթէ այսպէս շարունակենք, Անգլիոյ բարեկամ որ և է եպարքոս պիտի չկրնայ երկար տեւել իր պաշտօնին վրայ մնալ: Միեւնոյն ատեն մայրաքաղաքին մէջ ալ դժգոհութիւն առաջ կը բերենք: Այդ կերպով կարելի պիտի չըլլայ ծառայել ո՛չ անգլիական համակրութեան Թուրքիոյ մէջ և ո՛չ ալ օսմ. ազգին բարձրացմանը:»

—Թան ալ նախարարական փոփոխութեան առթիւ կ'ըսէ.— «Թուրքիոյ մէջ կացութիւնը խիստ անսովոր կը մնայ մինչ: Բամբէքին գաղտնի դատապարտութիւններով կ'իյնան նախարարները: Ո՛րքան ալ փափաքելի ըլլայ տալ նոր Թուրքիոյ, կարելի չէ խարուիլ այդ տեսակ կառակերպութիւնով մը: Նոր Թուրքիան պիտի վերակազմուէր, բայց վերջին շարժումները ցոյց տուին հակում մը դէպ ի կայմալուծութիւն: Թուրքիոյ անշահախնդիր բարեկամները պէտք է ցաւով հաստատեն այդ պարագան, այս ուսումնասիրութիւնները աչքով անհնալու նկատառով կարելի շատ օգտակար է: Մինչեւ հիմա մեր ծանօթութեան սահմանը ընդարձակելու միակ միջոցը գիրքերն էին: Այս անաջին առիթ՝ որ կուսայ մեզ սահմանադրութիւնը՝ չկորսնցնելը խիղճի պարտք մըն է հայրենիքին և ազգին հանդէպ: Մենք հիմա իրաւ Եւրոպայի մէջ կ'ապրինք: Մեր վարչութիւնը այս ժամանակին յառաջդիմութիւններու արժանի վարչութիւն մըն է: Ո՛չ մէկ առիթ կորսնցնելու է ուրիշ քաղաքակիրթ ազգերուն վաճառականութենէն և յառաջդիմութենէն օգտուելու համար:»

ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿ ցեղերու բնակութեան մասին՝ պատրանական պաշտօնատուներու մէջ թղթակցութիւններ կը կատարուին:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ընկերութիւններու մասին, որոնք արտօնութիւն չեն ստացած կառավարութենէն և իրենց կազմութեան նպատակը անծանօթ է, պէտք եղած անօրէնութիւնը ընելու ինչպէս նաև անոնց հիմնադիրները ձերբակալելու և կառավարութեան ծանօթ ընկերակցութիւններէ զատ ուրիշ ընկերակցութիւններու չկազմուելուն համար վերջնական հրամաններ տրուեցան պէտք եղածներուն:

ՆԱԽԱՐԱՆԸ.— Ծովային նախարարութիւնը, յետ քննութեան, մերժեց Արմսթրոնկի գործարանին Կ. Պոլսոյ ներկայացուցիչին առաջարկութիւնը, նաւարանին բոլոր գործարանները վարձելու՝ վարձքի մը փոխարէն. նաեւ կառավարութիւնը իր բոլոր յանձնառութեանց համար նոյն գործարանին նախամեծարութիւն տալու: Մերժումին պատճառը այն է որ այդ առաջարկութիւնը բնաւ շահաւոր չէ դատուած Պետութեան համար, վասնզի և ոչ մէկ երկրի մէջ այդ տեսակ բան մը կ'ըլլայ:

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ.— Մէյտանեան ժողովին կրթական յանձնաժողովը կը քննէ կրթական նախարարութեան ծրագիրը, որով 500,000 ոսկիի վարկ մը կ'ուզէ՝ Համալսարան մը ու նահանգաց մէջ վարժարաններ կառուցանելու և ուսուցողական բարենորոգումները գործադրելու համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ.— Բ. Դուռը հրամայեց Բարիզի օսմ. դեսպանին՝ օսմ. կառավարութեան անունով շնորհակալութիւն յայտնել Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարար Պ.

Պիշոնի, Ֆրանսայի Խորհրդարանին մէջ Թուրքիոյ մասին նպաստաւոր յայտարարութիւններ ըրած ըլլալուն համար:

ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ.— Նովոյէ Վրէմիա, Պաղտատի երկաթուղին խնդրոյն վրայ խօսելով, կ'ըսէ թէ Ռուսիա բնաւ չուզեր որ դիւք ըլլայ օսմ. կառավարութեան բարենորոգմանց ու յառաջդիմութեանը: Ռուսաստան, ըսելէ յետոյ թէ երկաթուղի այդ խնդիրը վերաբերութիւն ունի մաքսերու յաւելման հետ, կը յարէ.— «Անգլիացիները ու Ֆրանսացիները, Գերմաններու այդ ձեռնարկին մասնակցելու համար, կ'ուզեն որ իրենց դրամագլուխին տակոսը երաշխաւորուի կառավարութեան կողմէ: Այդ երաշխաւորութիւնն ալ մաքսերու յաւելումով միայն կարելի պիտի ըլլայ: Մաքսերու յաւելումը, սակայն, Ռուսիոյ տնտեսական ու արհեստագործական շահերուն կը վնասէ: Հետեւաբար, մաքսերու այդ յաւելումին հաւանելէ առաջ, Ռուսիա պէտք է փոխարինութիւն մը պահանջէ՝ իր վաճառականութեան և արհեստագործութեանը համար ինչ որ դիւանագէտներուն պարտքն է:»

ՊՈՒԼԿԱՐ ՄԷՋՈՒՍԻ ՄԸ ԲՈՂՈՔԸ.— Մանասթըրի մէջլիսէ Բանչէ Տօբէֆ էֆ. հետեւեալ բաց նամակը ուղղած է ներքին գործոց նախարար Թալէաթ պէյի.

«Ընտրակալութեան շրջանին մէջ ամէն տարի, նոյն իսկ ամէն օր, մինչեւ մէկ ատրճան հեռացած էր օսմ. կեդրոնէն: Սահմանադրութիւնը հրատարակուելով վերջ տրուեցաւ այդ հեռացումին և սկսանք հետզհետէ մօտենալ: Մանասթըրի երեսփոխներու մասին պաշտօնապէս հաստատուած է որ ամէնէն առաջ փութացած էին օսմ. կեդրոնին մօտենալու, սակայն ճիշդ այդ միջոցին անոնցմէ երեսուն հոգի ուխտաւոր հոտի մը պէս ձերբակալուեցան Մանասթըրի մէջ գործուած մարդասպանութեան մը համար, որոնց հեղինակները բացարձակապէս ծանօթ են կառավարութեան: Այդ բաւական չէր, Իգտամի մէջ հետեւեալը տեսնուեցաւ Ասըր լրագրէն արտատպուած.— «Այո՛, պուլկարները բնաւ գոհ չեն հրապարակումներու վերաբերող կանոնագրէն, վասնզի իրենք բնաւ բարեկացակամ չեն:» Մանասթըրի կուսակալը այս տեսակ խօսքերով հայրենասէր տարր մը ամբողջութեամբ հրապարակաւ թշնամութիւն կը յայտնէ և այդպէս յայտնի կ'ըլլայ որ անկարող է ըմբռնելու տեւչութեան օսմ. քաղաքականութիւնը: Ուստի ձեր ձեռնհասութենէն կ'ակնկալեմ սա կէտը թէ՝ նոյն կուսակալը պէ՞տք է թէ ոչ մնայ այդքան կարեւոր նահանգի մը մէջ պաշտօնի վրայ:»

ԱԶԳ. ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Մէյտանական ժողովին յառաջիկայ մէկ նիստին մէջ պիտի առաջարկուի ազգային հանգանակութիւն մը կատարել օսմ. նաւատորմին ի նպաստ: Պետական պաշտօնատարներուն կոչ մը պիտի ըլլայ՝ իրենց մէկ ամսաթոշակը թողուլ զրահաւոր մը գնելու համար: Այդ կերպով 900,000 ոսկի չափ պիտի գոյանայ: Գալով Պայրամի առթիւ մարթած ուխտարներու մորթերը օսմ. նաւատորմին ի նպաստ վաճառուելով 12 հազար ոսկի գոյացած է:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

ՀԻՒՍԷԻՆ ՀԻԼՄԻ ՓԱՇԱ ասջի առաւօտ կայս. պալատ երթալով ընդունուած է Սուլթանին ներկայութեան: Նոր Եպարքոս Հագքը պէյ հաղիւ պիտի կրնայ շաբաթ օր հասնիլ մայրաքաղաք. որպէսզի ահբոութեան գործերը երեսի վրայ չմնան, Կայս. Իրատէին համաձայն Հիւսէյին Հիլմի փաշա ասջի օրուընէ սկսեալ իբր փոխ-եպարքոս սկսած է իր պաշտօնը շարունակել և նոյն օրը ժամը 9ի առենները Բ. Դուռ երթալով զբաղած է հոն՝ մինչեւ 12: Երէկ նախարարաց խորհուրդը գումարուեցաւ, որուն ներկայ գտնուեցան բոլոր նախարարները՝ փոխանորդաբար:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ՀԱԳՔԸ ՊԷՅ.— Իտալիոյ թագաւորը և թագուհին հացկերոյթի մը հրաւիրած են նոր Եպարքոս Հագքը պէյը:

ՏՕՔԹ. ԻՊՐԱՀԻՄ Թէմօ պէյ, ասմիկաւոր կուսակցութեան անունով, որուն նախագահն է ինք, հետեւեալ շնորհակալութեան գիրը մատուցած է Սուլթանին, Հագքը պէյի եպարքոս անուանումին առթիւ: «Ցորդելի ու սաստիկ Հագքը պէյի, որ համալսարանի դասախօսութիւններուն մէջ և դրաքննիչի սաստիկ նկատումներուն տակ ջանք չխնայեց երիտասարդներու մէջ իրաւունքի գաղափարը մտցնելու և խորհրդարանական վարչական դրութեան, մանաւանդ ասմիկավարութեան մասին ազատական գաղափարներ տուած է. ինչպէս նաեւ Բ. Դրան խորհրդական իր պաշտօնին մէջ դըրանուած ատեն աշխատած է սահմանափակել ու ջնջել գաբիթիւլասիօնները, որոնք հակառակ են օսմ. անկախութեան, ու այս կերպով բարձր ու հոյլ ընտրողական գիրք մը գրուած է բոլոր այն ազգային մեծ մարդերու մէջ, որոնք օսմ. յեղափոխութիւնը յառաջ բերին, տուած և միացած օսմանցիներու երջանիկ թագաւորին կողմէ նոր դահլիճը կազմելու մասին եղած հրաւէրին առթիւ, Հայրենիքին ազատութեան ու երջանկութեան անունով՝ օսմ. ասմիկավարները կը փութան մեր Վեհափառ կայսեր կատարեալ յարգանքով ու երախտագիտութիւնով մատուցանել իրենց ծառայական պարտականութիւնը»:

ՕՍՄ. ՆԱԽԱՏՈՐՄԸ.— Վերջնականապէս որոշուած է օսմ. կառավարութեան 2,500,000 ոսկիի գնումը այն sԷրպնօրի ձեւով զրահաւորին, զոր անգլիական գործարաններու մէջ շինուած է Արժանթինի կառավարութեան անունով: Այս խնդրին համար, ծովային սպայակոյտի պետ Րաուֆ փաշա, գնդապետ Սըրրի պէյ և հոբլեւազիւր Համտի պէյ Լոնտոն պիտի մեկնին: Այս մարմինը պիտի հանդիպի նաև Ճէնովա, գնելու համար 4 թորփիլանաւ, որոնք Անսալտօ գործարանին մէջ շինուած են Իտալիոյ կառավարութեան համար:

Րաուֆ փաշա պիտի այցելէ նաեւ գերման նաւային գործարանները:

ՄԷՋՈՒՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ.— Շաբաթ օր Մէջլիսական ժողովը ընդհ. նիստ չգումարեց, որովհետեւ այն օր նախարարներու բացատրութեան յատկացուած էր, մանաւանդ որ, օրակարգի մէջ վիճաբանութեան տրուելիք օրէնսդիր մը չկար: Յանձնաժողովները միայն գումարուեցան:

ՕՍՄ. ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ վերաբերող կանոնագրի քննութիւնը, որուն մէջ գծուած է կուսակալներու պարտականութիւնները և կուսակալութիւններու վարչային դրութիւնը, բաւական առնէ ի վեր կը կատարուէր պետական Խորհուրդի օրէնսդիր մասնաճիւղին կողմէ՝ աւարտեցաւ: Անգամ մըն ալ կը տպագրուի այդ օրինագիծը, որպէս զի պետական Խորհուրդին բոլոր անդամներուն բաշխուի և պետական ընդհ. խորհուրդին մէջ քննուի:

ՀԻՒՍԷՅԻՆ ՀԻԼՄԻ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ.— Հիլմի փաշա պատասխանելով «Սապահ»ի խմբագրապետին մէկ հարցումին, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է. «Զորս ամիս չափ, թերեւս քիչ մըն ալ աւելի, կ'ուզեմ Եւրոպա մնալ: Մանաւոր կերպով կը փափաքիմ մօտէն քննել Եւրոպայի երկիրներուն կառավարական ձեւը: Նախ Ֆրանսա պիտի երթամ, հոն պիտի մնամ միւս երկիրներէն աւելի երկար ատեն մը, և պիտի պտըտիմ մինչեւ իսկ գիւղախումբերու վարչական կերպին քննութիւնով: Կը կարծեմ թէ Ֆրանսայի մէջ վեց շաբաթէ աւելի կը մնամ: Պիտի այցելեմ Անգլիա, Գերմանիա, Իտալիա և Աւստրիա: Նոյն իսկ Ռուսիա պիտի երթամ և պիտի աշխատիմ գաղափար մը կազմել այն բարեկարգութիւններուն մասին, որոնք կատարուած են հոն՝ «Տուման»ի հաստատումէն ի վեր: Կ'ուզեմ ամէն երկրի մէջ մնալ երկու կամ երեք շաբաթ: Վերադարձիս՝ պիտի զբաղիմ գաղափար մը կազմելու Պալքանեան երկիրներու քաղաքային, դատական և վարչական կազմակերպութիւններուն մասին: Անոնց համար, բաւ, այս ուսումնասիրութիւնները աչքով տեսնելու նկատառով կատարելը շատ օգտակար է:...

ՏԵՂԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԲԱՂԱԲԱՊԵՏԱԿԱՆ Ընդհ. Ժողովը ասջի օր նիստ պիտի գումարէ, սակայն մեծամասնութիւն չգոյացաւ: Ներկայ անդամները ուզեցին գիտնալ թէ ի՛նչ պատճառով քաղաքապետը չուզեր հրաժարական կուտայ: Քաղաքապետը անոնց դիտումին վրայ ժողովի եկաւ ու հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ. «Բանակապետութեան առեն քաղաքապետութեան հասոյթն էր 330 հազար ոսկի, հիմա 180 հազար ոսկիի իջաւ. ասոր պատճառն ալ սա է որ, ելմտական նախարարութիւնը առաւ pէզէէրի և նաւավարներու տուրքը ինչպէս նաև կալուածատուրքին քաղաքապետութեան վերաբերող մասը: Իմ պահանջներս Բ. Դրան կողմէն չընդունուեցան, անոր համար ստիպուեցայ հրաժարիլ»: Ներկայ անդամներ որոշած են նոր Դահլիճին դիմել անգամ մըն ալ, և եթէ չընդունուի իրենց պահանջքը, հրաժարիլ ամբողջովին:

Քաղաքապետը և քաղաքապետական ժողովին անդամները կ'երեւի թէ մտցուած են որ, շատ բաներ կան, որոնք կրնան կատարել առանց դըրամի:

ՆԻՑԱՋԻ ՊԷՅ ասջի օր Պոլիս հասաւ իր եղբօր Օսման պէյի ամուսնութեան ներկայ գտնուելու համար: Նիյազի պէյ Մաքրիգիւղի կայարանէն իջնելով, բարեկամներու խումբ բազմութեան մը մէջ, գնաց իր եղբօր տունը:

ՑՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԿԱՏՍՍՈՆ.— Բեյօղլի Սիլլողոսին Յոյները, երէկ, գումարում մը ունեցան Կրասոթոնի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Բանախօսութիւններ արտասանուեցան, գովելով վիշտատակը մեծ ազատականին: Տաքթ. Բէյս ալ հրապարակախօսութիւն մը կատարեց:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Հայկական հարցի մասին ռուսական մամուլի մեջ հետզհետե ավելի ու ավելի հաճախ հանդիպում ենք հոդվածների, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով հայ ժողովրդի ներկա դրության հետ են առնչվում։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները, որոնք ամենքն էլ ընդհանրապես համակրական ոգի են շնչում, ամենից առաջ ուշադրություն են դարձնում հայ ժողովրդի ներկա դրության վրա, որ ստեղծվել է Թուրքիայում սահմանադրության հռչակումից հետո։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները ցույց են տալիս, որ հայ ժողովրդի ներկա դրությունը ոչ միայն չի բարելավվել, այլ ընդհակառակն, ավելի ծանրացել է։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները ցույց են տալիս, որ հայ ժողովրդի ներկա դրության ծանրացման պատճառը հանդիսանում է այն հանգամանքը, որ Թուրքիայում սահմանադրության հռչակումից հետո հայ ժողովրդի ազատագրական շարժումը ոչ միայն չի դադարել, այլ ընդհակառակն, ավելի ուժեղացել է։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները ցույց են տալիս, որ հայ ժողովրդի ազատագրական շարժումը ոչ միայն չի դադարել, այլ ընդհակառակն, ավելի ուժեղացել է։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները ցույց են տալիս, որ հայ ժողովրդի ազատագրական շարժումը ոչ միայն չի դադարել, այլ ընդհակառակն, ավելի ուժեղացել է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Հայկական հարցի մասին ռուսական մամուլի մեջ հետզհետե ավելի ու ավելի հաճախ հանդիպում ենք հոդվածների, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով հայ ժողովրդի ներկա դրության հետ են առնչվում։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները, որոնք ամենքն էլ ընդհանրապես համակրական ոգի են շնչում, ամենից առաջ ուշադրություն են դարձնում հայ ժողովրդի ներկա դրության վրա, որ ստեղծվել է Թուրքիայում սահմանադրության հռչակումից հետո։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները ցույց են տալիս, որ հայ ժողովրդի ներկա դրության ծանրացման պատճառը հանդիսանում է այն հանգամանքը, որ Թուրքիայում սահմանադրության հռչակումից հետո հայ ժողովրդի ազատագրական շարժումը ոչ միայն չի դադարել, այլ ընդհակառակն, ավելի ուժեղացել է։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները ցույց են տալիս, որ հայ ժողովրդի ազատագրական շարժումը ոչ միայն չի դադարել, այլ ընդհակառակն, ավելի ուժեղացել է։

1 Դեկտ. 1908—30 Նոյեմբ. 1909

ՎԱՉԱՌԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Տարեկան բաժանորդագին՝
Ռուսաստանի համար . . . 5 ռուբլի
Արտասահմանի համար . . . 10 ֆրանկ

Ամսական բաժանորդագին՝
Ռուսաստանի համար . . . 50 կոպեկ
Արտասահմանի համար . . . 1 ֆրանկ

Հրատարակչատուն՝ Ս. Պետերբուրգ, Ռեշետնիկովի փող. № 30, բն. 8

Խմբագրատուն՝ Ս. Պետերբուրգ, Ռեշետնիկովի փող. № 30, բն. 8

Խմբագրապետ-հրատարակիչ՝ Ս. Պետերբուրգի Առևտրական դատարանի կողմից հաստատված

Ս. Ա. ՀԱՍՐԱԹԵԱՆ

Ս. Ա. ՀԱՍՐԱԹԵԱՆ

Ս. Ա. ՀԱՍՐԱԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Հայկական հարցի մասին ռուսական մամուլի մեջ հետզհետե ավելի ու ավելի հաճախ հանդիպում ենք հոդվածների, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով հայ ժողովրդի ներկա դրության հետ են առնչվում։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները, որոնք ամենքն էլ ընդհանրապես համակրական ոգի են շնչում, ամենից առաջ ուշադրություն են դարձնում հայ ժողովրդի ներկա դրության վրա, որ ստեղծվել է Թուրքիայում սահմանադրության հռչակումից հետո։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները ցույց են տալիս, որ հայ ժողովրդի ներկա դրության ծանրացման պատճառը հանդիսանում է այն հանգամանքը, որ Թուրքիայում սահմանադրության հռչակումից հետո հայ ժողովրդի ազատագրական շարժումը ոչ միայն չի դադարել, այլ ընդհակառակն, ավելի ուժեղացել է։ Ռուսական մամուլի այդ հոդվածները ցույց են տալիս, որ հայ ժողովրդի ազատագրական շարժումը ոչ միայն չի դադարել, այլ ընդհակառակն, ավելի ուժեղացել է։

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԹԻՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ . . . 1
ՎԱՉԱՌԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ . . . 2
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ . . . 3
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ . . . 4
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ . . . 5
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ . . . 6
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ . . . 7
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ . . . 8

ԱԺԱՆ ԾԱԽԵԼ
ՇԱՏ ԾԱԽԵԼ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ
ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Թէլէֆօնի և Ելեկ-[illegible] գանգակի զետեղում շատ աժան գիներով: [illegible] լուսանկարի [illegible] տպաւորութիւն և Բէլճիքայի [illegible]: Կազմակերպել համար ամէն ժամանակ [illegible], ելեկտրական և այլ [illegible]: Փաստաթուղթն յանձնարարութեան [illegible]:

Կ. Պոլիս, Բերա 14, Բատամ Թիւնել

ԱՊՐՕ ՇԱՏԱՆ 10—3

ԹՈՂ ԿԱՐԴԱՆ
ԱՆՀԱՃՈՅ ՀՈՏԸ ՈՒ ՀԱՄԸ ԱՌՆՈՒԱԾ
ՄՕՐԻՒԻ ՁԿԱՆ ԻՒՂ

Huile de Foie de Morue Désodorée

Թէեւ շատեր Մօրիւի ձկան իւղին կազդուրիչ յատկութիւններէն օգտուիլ կ'ուզեն, սակայն անախորժ համեն ու հոտէն զարշելով *չեն կրնար գործածել. ուստի այժմ նոր մեթոտով մը* իւղ-բաղադրութեան սառեցնելով վնասելու, *այդ անախորժ հոտը ու համը ջնջուած է, այնպէս որ ամէնէն* փափուկ ստամոքսներն իսկ կրնան զայն մարսել:

Կատարեալ ըլլալու համար ամէն ոք կրնայ Դեղարաններու մէջ փորձել:

Կեդրոնատեղին Պոլիս, Պանչէ-Գաբու, Համիտիէ սէրայի դէմ ԱԲՐԻԿ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ Դեղարանը և Գատը-գիւղ օդայի Կազմենկերութեան դէմ ՏՐԴԱՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ դեղագործը վաճառատունը:

Պոլսոյ և գաւառներու ամէն հանրածանօթ դեղարաններու մէջ կը գտնուի:

Պոլսոյ մէջ 100 տրամնոց *շիշեր* հինգ ղրուշի կը ծախուին: 90—39

ՕԹԷԼ ՃԱՆԻԿ
Ա. ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆ, ՍԱՄՍՈՆ
Ծովափի մեծ պողոտային վրայ նոր կառուցուած Ուղեւորներու զինանկարութիւնը հաշմանդամ է:

Banque Russe
POUR LE COMMERCE ETRANGER

ԱՐՏԱՔԻՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ԱՌԺԱՄԵԱՅ ԴՐԱՄԵՆԵԱԿՔ
Կալաթա, Վոյվոտա փողոց, Ատալէթ խան

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԵՆԵԱԿՔ
Կալաթա, Վոյվոտա փողոց
Օսմանեան Կայս. Պանքային դիմաց

ԴՐԱՄԵՆԵԱԿՔ Ի ՍԹԱՄՊՕԼ
Սուլթան Համամ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ Ի Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿ
Հիմնուած 1871ին
ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 30,000,000 ՌՈՒՊԼԻ

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂՔ
Ի Բարիզ, Լոնտոն, Ճենովա

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂՔ Ի ՌՈՒՍԻԱՍՏԱՆ
Աքերման, Արխանկել, Ասթրախան, Բագու, Եկատերինոտար, Ելիզաբեթփոլ, Քերսոն, Քիէվ, Քոգլով, Քրեմենչուգ, Մոսկուա, Նիքոլայեֆ, Նիժնի-Նովկորոտ, Նովորոսիսք, Նիքոլայեֆ, Օտէսա, Օմսք, Բէրմ, Բոլթավա, Ռիկա, Սարաթով, Սիմֆերոբոլ, Թոմսք, Թիֆլիս, Վէլիքի-Ուստիւգ, Վիաթքա, Վոլոկտա, Վոռնէժ.

Պանքային և Սաքարաֆի ամէն տեսակ գործառնութիւններ կ'ընէ: Ապրանքի վրայ դրամ փոխ կուտայ: Ցանձն կ'առնէ ապրանքներ ծախել յանձնառութեամբ:

Նպաստաւոր պայմաններով վարձու կուտայ ՍԷՅՖ պահարաններ, որոնք ամէն ապահովութիւն կ'ընծայեն:

ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ
ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՏՈԿՈՍՈՎ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՋՈՒԼԱՐԱՆ
ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ
ԳՐԻԳՈՐ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՊԱՊԸ ԱԼԻ, ՃԸՂԱԼ ՕՂԼՈՒ ԵՕԳՈՒՇՈՒ, Կ. ՊՈԼԻՍ

Երեսունհինգ տարիներէ ի վեր հիմնուած այս Ջուլարանը վերջերս Եւրոպայէն կատարելագործուած նոր մեքենաներ բերած է եւ պատրաստ է, առաջուան պէս, Հայերէն, Թուրքերէն, Ֆրանսերէն, Յունարէն, Եբրայեցերէն, Պուլկարերէն եւ Հապէշերէն տառեր ձուլել: Ձուլ տեսակ մասնաւորապէս Հայերէն տառերու: Ջուլարանիս ռեփականութիւնն է ճանիկ Արամեանի փորագրած կաղապարները՝ Արամեան գեղեցիկ տառերու համար: Ձուլ տեսակ նոյնպէս եւ Թուրքերէնի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր տառեր Արաբերէնի եւ Պարսկերէնի համար:

Տառերու բաղադրութեան եւ պատրաստութեան համար մեծ խնամք կը տարուի: Տոկունութիւնն ու գեղեցկութիւնը երաշխաւորուած:

Բսան տարիէ ի վեր Ջուլարանս մասնաճիւղ մըն ալ Գահիրէի մէջ ունի, որ բացի Եգիպտոսէն՝ գործառնութեան մէջ է Թունուզի, Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի հետ:

Գաւառներէն յանձնարարութիւններ կ'ընդունուին եւ կը կատարուին խնամքով:

Փափաքողներուն տառացուցակներ կը ղրկուին:

ԽԻՍՏ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

Քիչ օրէն հրապարակ պիտի ելնէ նաեւ բոլորովին նոր տեսակ կաղապարներու վրայ ձուլուած 16 փունթօ բուրքերէն գեղեցիկ տառեր:

Երկար տարիներէ ի վեր սոյն Ջուլարանին պատսօնեութեան մէջ գտնուող խաչիկ աղա Ակքերեան (Պապա խաչիկ) այլ եւս սոյն հաստատութեան մէջ չի ծառայեր: 50—41

Անատոլուի Օսմանեան Երկաթուղի

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ Հայտար-Փաշայի եւ Բենտիկի միջեւ երթեւեկող կառախումբերու

1909 *Սեպտեմբեր* 20 (*Ն. Տ.*)*էն սկսեալ*

		Առտու							ԵՐԹ	Իրիկուն							
Կամուրջ	մ.	11 30	12 32	12 32	2 22	3 05	4 3[illegible]	5 19	6 43	7 45	8 52	9 53	10 33	11 11		11 58	1 48
Հայտար-Փաշա	ժ.	11 50	12 52	12 52	2 42	3 25	4 50	5 39	7 03	8 05	9 12	10 13	10 53	11 31		12 18	1 38
	մ.	11 54	12 58	1 22	2 50	3 33	4 55	5 47	7 08	8 16	9 16	10 18	10 58	11 36	11 43	12 26	1 43
Գըզըլ Թօփրագ	»	12 02	1 06	— —	2 58	3 40	5 03	5 55	7 16	8 25	9 24	10 26	11 06	— —	11 51	12 34	1 51
Ֆէներ Եօլու	»	12 05	1 10	1 33	3 01	3 44	5 06	5 58	7 19	8 30	9 28	10 29	11 09	— —	11 54	12 37	1 54
Կէօզ Թէփէ	»	12 09	1 14	— —	3 05	3 48	5 10	6 02	7 23	8 36	9 32	10 33	11 1[illegible]	— —	11 58	12 41	1 58
Էրէնքէօյ	»	12 14	1 19	1 48	3 10	3 53	5 14	6 06	7 27	8 42	9 36	10 38	11 18	— —	12 01	12 45	2 02
Պօսթանճը	»	12 20	1 25	2 13	5 46	3 59	5 21	6 12	7 33	8 51	9 42	10 46	11 24	11 52		12 51	2 08
Մալթէփէ	»	12 28	1 35	2 47	3 23	4 08	5 29	6 19	7 42	9 04	9 50	10 56	11 31	12 —		1 01	2 16
Գարթալ	»	12 39	1 45	2 27		4 18	5 38		7 52	9 19	10 01	11 06		12 10		1 11	2 26
Բենտիկ	»	12 46	1 52	2 37		4 25	5 45		7 59	9 29	10 08	11 13		12 16		1 18	2 33

		Առտու							ԴԱՐՁ	Իրիկուն							
Բենտիկ	մ.	11 41	12 30	1 15	1 55	2 38	— —	3 42	4 54	— —	7 21	8 44	9 50	10 40	— —	— —	12 44
Գարթալ	»	11 48	12 37	1 22	2 02	2 45	— —	3 53	5 01	— —	7 29	8 51	10 02	10 47	— —	— —	12 51
Մալթէփէ	»	11 57	12 46	1 32	2 12	2 55	3 37	4 09	5 10	6 31	7 40	9 01	10 16	10 57	11 44	— —	1 01
Պօսթանճը	»	12 05	12 54	1 40	2 20	3 02	3 45	4 20	5 19	6 39	7 48	9 09	10 27	11 05	11 53	— —	1 09
Էրէնքէօյ	»	12 15	1 03	1 50	2 29	3 12	3 55	4 30	5 28	6 48	7 57	9 19	10 36	11 16	12 03	12 44	1 18
Կէօզթէփէ	»	12 19	1 07	1 54	2 33	3 16	3 59	4 34	5 32	6 52	8 01	9 22	— —	11 20	12 07	12 48	1 22
Ֆէներ Եօլու	»	12 23	1 12	1 58	2 37	3 20	4 03	4 39	5 36	6 56	8 05	9 27	10 45	11 24	12 11	12 52	1 26
Գըզըլ Թօփրագ	»	12 26	1 15	2 01	2 40	3 23	4 06	4 43	5 39	6 59	8 08	9 30	— —	11 28	12 14	12 55	1 29
Հայտար-Փաշա	ժ.	12 34	1 22	2 09	2 48	3 30	4 14	4 52	5 47	7 07	8 16	9 38	10 54	11 36	12 22	1 03	1 37
	մ.	12 39	1 27	2 14	2 54	3 35	4 19	5 04	5 52	7 12	8 20	9 43	11 15	11 43	12 27	1 08	1 43
Կամուրջ	ժ.	12 59	1 47	2 34	3 14	3 55	4 39	5 24	6 12	7 32	8 40	10 03	11 35	12 03	12 47	1 28	2 03

ՎԷՆԻՒՍ
Հայ Նոր Վաճառատուն

Բերա, Մեծ-Փողոց, Թիւ 424, (Ռուս. Դեսպանատան դէմ)

Ֆրանսական, Անգլիական և Իտալական վերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր և նուրբ ապրանքներ, չափազանց յարմար գիներով:

Սեզոնի նոր ձեւ (ԱՌՁԻՆ ՈՒՂԻՂ ԵՒ ԲՐԵՆՍԻՍ), Հովանոց, Գուլպայ, Թաշկինակ, Ձեռնոց, Ծաղիկ այլ մարդոց, Տիկիններու և Պարոններու համար Օծիքներ, Փողկապ, Դրամապանակ, կանանց Պայուսակ, Անուշահոտութիւնք ԲԻՎԷՐ, Ժանեակ, Ժապաւէն, Պասմաներ, եայլն, եայլն:

ՆՈՒԷՐԻ ՅԱՐՄԱՐ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ
ՕՐՈՒԱՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՃԱՇԱԿԱՒՈՐ
ԿԱՆԱՑԻ ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ

Ձոխ մթերք գլխարկի վերաբերեալ ամեն տեսակ նիւթերու

ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի ազնիւ յաճախորդներէն որ քաղաքին անգամ մը այցելել վաճառատունս, համոզուելու համար գիներու աժանութեանը, ապրանքներու ազնուութեանը և նորաձեւութեանը մասին: 36—36

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԵԱԼ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ

1892 ՕԳՍ. 2/14 ԵՒ 1320 ՍԷՖ. 20 ԹՈՒԱԿԻՐ ՖԷՐՄԱՆՈՎ

Դիմել Ընկերութեան Կեդր. Գրասենեակը, Ղալաթիա Նաղըը խան, Հէզարէ փողոց, Թիւ 14, Գործակալները վաճառատան դիմաց կամ հետեւեալ հասցէներուն:

Պոլիս, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եէնի Ճամիի հրապարակ:	*Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմպրի:*
» Մ. Ի. Սասուզ, Շէյխ-իւլ-Իսլամ խան, Պանչէ Գաբու Թիւ 10:	*Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց:*
» Ապտի պէյ և Ընկ. Վէզնէճիլէր փողոց:	*Շիշլի, Մ. Է. Իսոր. Պէօյիւքտէրէ ճամբայի, Թիւ 137:*
» Գ. Ս. Ալթէօղլու, Էմին-Էօնիւ Պանչէ Գաբու, Իզմիր փողոց:	*Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիլիոնեց, Թիւ 12 Թիւնէլ խան:*
Գատըգիւղ, Ալէքսանտր Ալէքսանտրեան Շուկայի հրապարակ:	*Մեծ Կղզի, Ռէսուլ էֆ.:*
» Մ. Ա. Անդրիա, Մոտա ճառտէսի:	*Մուտանիա Մ. Ա. Անկէլիտէս, կայարանի հրապարակ:*
	Սան Սթէֆանօ, Քէչէճեան էֆ.:

Գործակալութիւնք Օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ:

Ժ. ԿՐՈՒՎԷԼ, Հ. ԱՐՔԱՆՊՈՒՐ ԵՒ ԸՆԿ
ԲԱՐԻԶ
ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՄԲ
ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ. ՀՈՂՄԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ. ԶՐՀԱՆՆԵՐ
ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

ՄԻԱԿ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ
ՄԻՐՁԱ ՇԱՀՆԱԶԱՐ
ԵԼԵԿՏՐԱՄԵՔԵՆԱԳԷՏ ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏ

Կիւմիւշլիւ-խան, Թ. 6, Կալաթա

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բ. Մալըմեան գեղօրէից վաճառատունը, որ քանի տարիէ ի վեր հաստատուած էր Պանչէ Գաբու, Մէյտանճըգ փողոց, փոխադրուած է Եէնի Ճամիի հին Նամակատան եանին Բէչիա պէյ խան, Թիւ 21, ուր առաջնոյն կը շարունակուի ընտրելագոյն ապրանքներ հայթայթել խիստ չափաւոր գիներով: 8—5

ՏՈՔԹ. Ա. ՈՒՆՃԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
Ականջի, Քիթի ու Կոկորդի
Հիւանդութեանց

Բարիզի մէջ իր մասնագիտութիւնը կատարելագործած ըլլալով՝ մինչեւ ցարդ Պոլսոյ մէջ չգործածուած ելեքտրականութեան, սառ օդի, տրաֆանոսքոպի և ուրիշ նորագիւտ միջոցներով՝ հիմնական կերպով կը բուժէ խուլութիւնը, ականջի խժալը, գլխու հինցած ցաւերը, գլխու պտոյտը, վերջապէս ականջի, քիթի, կոկորդի, բերնի ամէն տեսակ հիւանդութիւնները: Քիթի, երեսի վրայ եղած տձեւութիւնները, առանց գործողութեան, *ժամանակ մէջ փոփոխ կը չափէ ու գլխու ու վիզի վրայ ամէն տեսակ գործողութիւն կը կատարէ: Կոկորդի նշիկները (պատէճէք) կը հանէ* առանց արիւնահեղութեան, *իր մասնաւոր գործիքովը: Կը գտնուի ամէն օր, մինչեւ կէս օր Պանչէ Գաբու, Համիտիէ Սիպիլի դէմ, Աբրիկ Իւթիւճեան դեղարանը, իսկ կէս օրէ վերջ Բերա, Շիշլի ճամբան, Թագսիմի Ֆրանս. Հիւանդանոցին դէմ, Թիւ 41 տունը: Հինգշաբթի օրեր իր տունը դիմող* ամեն *հիւանդները, իսկ վճարել ազքատներն միշտ ձրի կը դարմանէ:* 50-45

ՊԱՅՄԱՆՔ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի

Բաժնեգիները վճարելի են բացարձակապէս կանխիկ: — Զնորդուած բաժանորդագրութիւնք խոկոյն կը դադրին: — Դրամի ուղարկման լաւագոյն միջոցն է ՄԱՆՏԱ—ԲՕՍԹԸ: — Դրամի փոխարէն նամականիշ ալ կ'ընդունուի՝ 105 ղշ. փ. նամականիշը 100 ղշ. փ. հաշուով: — Դրամի ուղարկման ծախքերը բաժանորդաց կը պատկանին: — Թերթին պաշտօնական առաջարկներն փոխարէն եղած վճարումները միայն օրինաւոր են: — Ամէն տեսակ անհատական կամ չանաւ վերաբերող ծանուցումներ վճարուիլ են և առանձինն կը սակարկուին: Զրի են միայն հանրօգուտ հրատարակութիւնները:

DEUTSCHE BANK
ՏԷՕՅՉԷ ՊԱՆՔ
ՊԵՐԼԻՆ
Հիմնեալ 1870ին

Դրամագլուխ ամբողջովին վճարեալ	Մարք 200,000,000
Պահեստք ի վերջ 1908ի	103,699,000
Շահաբաժինք 1899էն 1903, 11%, 1904էն 1908 12%	

Մասնաճիւղք՝ Պրէմէն, Տրէզտէն, Ֆրանքֆորդ, Համպուրկ, Լայբցիկ, Միւնիխ, Լոնտոն, Նիւրեմպերկ, Վիսպատ:

Մասնաճիւղ ի Կ. Պոլիս:

Գլխաւոր կեդրոն Կալաթա, Վոյվոտա փողոց, 25-27, Անատոլուի Երկաթուղիի ընկերութեան պաշտօնատուն մէջ (որ չինուելու վրայ է):

Դրամական մասնաճիւղ Ստամպօլի մէջ Օսմանեան Տնօրէնութեան, Պասմաճեան Խան, Աշիր էֆ. Քիթիբջիան փողոց:

Սնտուկը բաց պիտի ըլլայ ժամը 9ուկէսէն 4, ուրբաթ օրերը 9ուկէսէն 1:

Տէօյչէ Պանքին Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղը կ'զբաղի ամէն տեսակ Պանքայի գործողութիւններով: — Հաշուընթացներ կը բանայ: Ի տես կամ պայմանով վճարելի գումարներ կ'ընդունի: Հաշուընթացով փոխատուութիւն կ'ընէ երաշխաւորութեան փոխարէն: — Թղթիկներ կը զեղչէ: — Նիւքին գաւառներու եւ արտասահմանի ամէն կարեւոր հրապարակներու վրայ չէք եւ փոխանակագիր կը գնէ ու կը վաճառէ: — Կուտայ վարկի նամակներ, վճարման հրամաններ, թէ՛ գրով եւ թէ հեռագրով, աշխարհի ամէն կարեւոր հրապարակներու վրայ: — Ամէն երկիրներու մէջ կը գանձէ մուրհակներ ու սա՛ եկիքներ: — Ապրանքներու ներածման համար վարկ կը բանայ առեւտրական թուղթերով: — Կ. Պոլսոյ և օտար Սաքարաններու մէջ արժէթուղթեր կը գնէ ու կը վաճառէ: — Արժէթուղթեր ի պահ կ'ընդունի:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ

ԱՆԺ ՓԻԹՈՒ

Թ.Գ.
ՊԱՏՄԻՉԸ

Վերջապէս Ֆրանսական պահականեր [illegible] մը ելին, որ իր գունդի [illegible] այս հրացաններու ճամբանէն:

Այս անհոյնի ազմուկը ամբողջ գիւղերը, և պաշտպաններն ակամայ զարթնին, իրենց [illegible] նայիլ և հասկնալ որ իրենք երբեք չպիտի կարենան [illegible] այս ազմուկին նման ազմուկ մը հանել:

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] որ իրենց [illegible] կը [illegible], իրենք ալ մէյմէկ հրացան [illegible]:

Այս վայրկեանին, այս [illegible] և հրացանաձգութեան ազմուկին և ամբոխին [illegible] մէջ, երբ ժողովուրդը [illegible] առաջ կը խուժէր՝ [illegible] [illegible] և նոր զէնք մը [illegible] համար այս զինակներէն, որ իրենց վերքերուն [illegible] վրէժ կ'ա[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] առջեւ երեւցան [illegible] [illegible] քաղաքացիներ, [illegible] [illegible] և յառաջ անցան՝ վառօդի ղեկավար իրենց կեանքը և միայն պաշտպանուած իրենց առջեւէն գացող ճերմակ դրօշակէն, որ այդ մարդոց պատգամաւոր ըլլալը ցոյց կուտար:

Այս խումբը քաղաքապետարանէն ղրկուած պատգամաւորութիւն մըն էր. ընտրողները իմացեր էին որ կռիւը սկսած էր, և ուղիղ արիւնահեղութիւնը դադրեցնել՝ պարտաւորեր էին Պիէռլը որ նոր առաջարկութիւններ ընէ կառավարչին:

Այդ պատգամաւորները կուզային, յանուն քաղաքին, պահանջել պարոն տը Լօնէյէն որ կրակը դադրեցնէ, և թէ՛ քաղաքացիներուն, թէ՛ իր և թէ՛ պահապանզօրին կեանքը պահպանելու համար, քաղաքային պահապանզօրին հանձնէ Պասթիլը:

Պատգամաւորները իրենց ճամբուն վրայ այս լուրը կը տարածէին: Ժողովուրդը, ինքն ալ սոսկալով իր սկսած ձեռնարկէն, ժողովուրդը, որ մեռեալներուն ու վիրաւորներուն պատգարակներով փոխադրուիլը կը տեսնէ, պատրաստ է այս առաջարկութեան այժմ տալու. եթէ տը Լօնէյ այս կէս պարտութիւնը ընդունէր, ժողովուրդը ալ [illegible] ամբողջ յաղթանակով մը [illegible] [illegible]:

Երբ պատգամաւորները երեւցան, երկրորդ գաւիթէն արձակուած կրակը դադրեցաւ. նշան ըրին իրենց որ կրնան մօտենալ, և արդարեւ յառաջ եկան՝ արեան մէջ քալելով, դիակներու վրայէն անցնելով, ձեռքերնին երկնցնելով վիրաւորներուն:

Ժողովուրդը, անոնց պաշտպանութեան տակ, ժողուեցաւ: Դիակներն ու վիրաւորեալները տարին, միայն մնաց արիւնը, որ խոշոր կարմիր բծեր կը ձեւացնէր գաւիթներու սալայատակներուն վրայ:

Բերդին կողմէ կրակը դադրեր էր: Պիյօ դուրս ելաւ՝ պաշարողներուն կըրակն ալ դադրեցնել տալու համար: Դրան առջեւ՝ Կօնչօնի հանդիպեցաւ, Կօնչօն որ, առանց զէնքի, ներշնչեալ մարդու մը պէս վտանգին առջեւ կը կենար հանդարտ, երբ թէ անխոցելի եղած ըլլար:

—Էհ, հարցուց Պիյօյի, պատգամաւորութիւնը ի՞նչ եղաւ:

—Պասթիլ մտաւ, պատասխանեց Պիյօ. հրացանաձգութիւնը դադրեցնել տուէք:

—Անօգուտ է, ըսաւ Կօնչօն՝ անանկ վստահութեամբ մը որ կարծես թէ Աստուած անոր ապագան յայտնելու կարողութիւն տուած ըլլար իրեն: Կառավարիչը չպիտի հաւանի:

—Հոգ չէ, պատերազմի օրէնքները յարգենք, քանի որ քիչ ուրիշ եղանք:

—Աղէ՛կ, ըսաւ Կօնչօն:

Ցետոյ, դառնալով ժողովուրդին երկու հոգիի, որ իր ձեռքին ներքեւ կը թուէր թէ ամբողջ խուժանին կը հրամայէին, ըսաւ.

—Եկէ՛, Հիւլէ՛ն, գացէ՛ք և չէ՞ ոչ հրացան մը պարպուի:

Երկու թիկնապահները, իրենց պետին ձայնը լսելով, վազեցին, ժողովուրդը ճեղքեցին, և հրացանաձգութիւնը անմիջապէս սկսաւ քիչնալ ու կամաց կամաց բոլորովին դադրեցաւ:

Պահ մը հանդարտութիւնը տիրեց: Այդ միջոցէն օգտուելով՝ սկսան պարմանել վիրաւորները, որոնց թիւը արդէն երեսունեհինգ քառասունի կը հասնէր:

Այդ հանդարտութեան միջոցին ժամը երկու զարկաւ: Յարձակումը կէսօրին սկսած էր և երկու ժամ էր որ կը տեւէր:

Պիյօ իր տեղը վերադարձաւ, և այս անգամ Կօնչօն անոր ետեւէն գնաց:

Անձկութեամբ դէպի վանդակապատ կողմը կը նայէր և անհամբերութիւնը աչքերն էր:

—Ի՞նչ ունիք, հարցուց Պիյօ:

—Եթէ մինչեւ երկու ժամ Պասթիլը չառնուի, ըսաւ Կօնչօն, ամէն բան կորսուած է:

—Ինչո՞ւ:

—Վասն զի արքունիքը պիտի իմանայ թէ ի՛նչ գործի վրայ ենք և Պիզանվալի Զուիցերիացիներն ու Լամպէսքի վիշապազօրքերը պիտի գրկէ վրանիս, և այն ատեն երեք կրակի մէջ պիտի մնանք:

Պիյօ ստիպուեցաւ խոստովանիլ որ Կօնչօնի ըսածը ճշմարիտ էր:

Վերջապէս պատգամաւորները եկան: Անոնց տխուր դէմքէն կ'երեւնար որ չէին յաջողած:

—Տեսա՞ք, ըսաւ Կօնչօն ուրախութեամբ, ես չըսի՞. դժբախտ քաղաքը պիտի ըլլայ. անփոփոխ բերդը պատարկուած է:

Ցետոյ, առանց պատգամաւորներուն բան մը հարցնելու, առաջին գաւիթէն դուրս վազեց՝ գոչելով.

—Ի զէ՛ն, տղաք, ի զէ՛ն. կառավարիչը կը մերժէ:

Արդարեւ կառավարիչը, Ֆլէսէլի նամակը կարդալուն պէս, դէմքը պայծառ[illegible] [illegible] և փոխանակ իրեն եղած առաջարկութիւններն ընդունելու, գոչեց.

—Պարոն Բարիզցիներ, դուք ուզեցիք կռուիլ, ա՛լ հիմայ գործը գործէն անցաւ:

Պատգամաւորները պնդեցին, յիշեցնելով թէ իր ինքնապաշտպանութիւնը ի՛նչ դժբաղդութիւններու պատճառ կրնար ըլլալ: Բայց ինքը չուզեց բան մը մտիկ ընել, և վերջապէս պատգամաւորներուն ալ ըսաւ ինչ որ երկու ժամ առաջ Պիյօյի ըսած էր:

—Դուրս ելէք, ապա թէ ոչ ձեզ հրացանի պիտի կուտամ:

Եւ պատգամաւորները դուրս ելան:

Այս անգամ տը Լօնէյ սկսաւ յարձակողական: Անհամբերութեան դիմացած կ'երեւնար: Պատգամաւորները գաւիթէն դուրս չելած, Թնդանօթը սկսած էր գոռալ: Երեք հոգի ինկան. մին մեռած, միւս երկուքը վիրաւոր:

Այդ երկու վիրաւորեալներուն մին Ֆրանսայի պահակ մըն էր և միւսը պատգամաւոր մը:

Ամբոխը, տեսնելով այս մարդը, որուն պաշտօնը զինքը նուիրական ընելու էր և զոր հիմայ կը տանէին արիւնլուայ, ամբոխը նորէն գրգռուեցաւ:

(Շարունակելի)